

School- en instructietaal

Inhoud

1	Instructiewerkwoorden en verwante woorden	1
2	Structuuraanduiders: verwijs-, verbindings- en signaalwoorden	3
2.1	Verwijswoorden	3
2.2	Verbindings- en signaalwoorden	3
3	Algemene schooltaalwoorden	4

Overzicht van instructiewerkwoorden, structuuraanduiders en algemene schooltaalwoorden

Hoe gebruik je dit overzicht?

Dit overzicht bevat voorbeelden van school- en instructietaal die in verschillende disciplines en onderwijscontexten kan voorkomen. Het is geen volledige lijst. Het overzicht helpt leraren om school- en instructietaal bewust mee te nemen in hun lessen, zodat leerlingen de instructie en inhoud kunnen begrijpen en erover kunnen communiceren.

Het overzicht bestaat uit drie delen:

- Instructiewerkwoorden en verwante woorden: woorden die duidelijk maken wat leerlingen moeten doen, zoals vergelijken, beschrijven en verklaren, met waar relevant verwante woorden zoals de vergelijking, de beschrijving en de verklaring.
- Structuuraanduiders: verwijs-, verbindings- en signaalwoorden die helpen om verbanden in gesproken en geschreven taal te begrijpen en uit te drukken, zoals daarom, terwijl, bijvoorbeeld en daaruit volgt.
- Algemene schooltaalwoorden: breed inzetbare woorden die in verschillende disciplines en onderwijscontexten terugkeren, zoals structuur, oorzaak, kenmerk, relevant en hoofdzakelijk.

1 Instructiewerkwoorden en verwante woorden

Instructiewerkwoorden helpen leerlingen begrijpen wat er van hen verwacht wordt in opdrachten, gesprekken en leeractiviteiten. Instructiewerkwoorden komen in schoolse contexten vaak voor in een verwante vorm, bijvoorbeeld als zelfstandig naamwoord: vergelijken - de vergelijking, beschrijven - de beschrijving en concluderen - de conclusie. De tabel maakt deze samenhang zichtbaar.

Functie	Instructiewerkwoorden	Verwante woorden
Registreren en aanduiden	aanvinken, aankruisen, aanduiden, aanwijzen, markeren, omcirkelen, onderstrepen, nummeren, noteren, opschrijven, turven	de aanduiding, de aanwijzing, de markering, de nummering, de notitie
Aanpassen en verbeteren	aanvullen, aanpassen, verbeteren, corrigeren, herschrijven	de aanvulling, de aanpassing, de verbetering, de correctie
Zoeken en raadplegen	opzoeken, raadplegen, herlezen, verwijzen, achterhalen	de raadpleging, de verwijzing
Ordenen en structureren	rangschikken, ordenen, organiseren, schematiseren, afbakenen, selecteren	de rangschikking, de ordening, de organisatie, het schema, de afbakening, de selectie
Verwoorden en communiceren	benoemen, vertellen, uitleggen, toelichten, beschrijven, omschrijven, schetsen, weergeven, formuleren, expliciteren, bespreken, discussiëren, reageren, zich uitdrukken, presenteren, informeren, dicteren	de benoeming, de uitleg, de toelichting, de beschrijving, de omschrijving, de schets, de weergave, de formulering, expliciet / impliciet, de bespreking, de discussie, de reactie, de uitdrukking, de presentatie, de informatie, het dictaat
Begrijpen en verwerken	bedoelen, herkennen, onderscheiden, vergelijken, associëren, samenvatten, resumeren, analyseren, synthetiseren, reflecteren, bestuderen, inzien, interpreteren	de betekenis, de herkenning, het onderscheid, de vergelijking, de associatie, de samenvatting, het résumé / de samenvatting, de analyse, de synthese, de reflectie, de studie, het inzicht, de interpretatie
Toepassen en uitvoeren	uitvoeren, hanteren, aanpakken, deelnemen, participeren, manipuleren, aanbrengen, oplossen, samenwerken	de uitvoering, de aanpak, de deelname, de participatie, de manipulatie, de oplossing, de samenwerking
Creëren en ontwikkelen	verzinnen, ontwerpen, creëren, improviseren	het ontwerp, de creatie, de improvisatie
Redeneren en beoordelen	aantonen, bewijzen, verklaren, afleiden, zich baseren op, staven, argumenteren, concluderen,	het bewijs, de verklaring, de afleiding, het argument / de argumentatie, de

	nuanceren, beoordelen, controleren, vaststellen, typeren, signaleren, bevestigen, overtuigen, kritiek uiten	conclusie, de nuance, de beoordeling, de controle, de vaststelling, het type / typisch, het signaal, de bevestiging, de overtuiging, de kritiek
Verbanden leggen	verbinden, een verband leggen, overeenkomen, behoren tot, bevatten, resulteren, besluiten	de verbinding, het verband, de overeenkomst, de inhoud, het resultaat, het besluit

2 Structuuraanduiders: verwijs-, verbindings- en signaalwoorden

2.1 Verwijswoorden

Verwijswoorden verwijzen terug naar iets wat eerder genoemd is, of wijzen vooruit naar iets wat kort daarna genoemd wordt. Zo voorkomen ze onnodige herhaling.

Functie	Woorden
Verwijzen naar personen, zaken of informatie	hij, haar, ons, het, die, deze
Verwijzen naar plaats, verband of situatie	erin, daartussen, waarop, daar, zo
Verwijzen in tijd of opeenvolging	nu, dan

2.2 Verbindings- en signaalwoorden

Verbindings- en signaalwoorden verbinden zinnen of tekstdelen en maken zichtbaar welk verband ertussen bestaat.

Verband / functie	Woorden en formuleringen
Opsomming	ten eerste, ten tweede, ten derde (enz.); allereerst, eerst, om te beginnen; bovendien, ook, en, daarnaast, verder; niet alleen ... maar ook; als laatste, ten slotte, tot slot
Tegenstelling	maar, echter, toch, wel; hoewel, ondanks, weliswaar; integendeel, daarentegen; in tegenstelling tot; aan de ene kant ... aan de andere kant; enerzijds ... anderzijds; desalniettemin, desondanks
Vergelijking	zo, net zo, net als, evenals; op dezelfde manier; zie ook, vergelijk
Voorbeeld of verduidelijking	bijvoorbeeld, zoals, zo; denk aan, neem; een voorbeeld is; stel je voor; stel dat; ter illustratie

Argumentatie	omdat, daarom, dus, om die reden; doordat, daardoor, waardoor, zodat; met het doel dat, om te, opdat, teneinde, waartoe; want, namelijk, immers; zodat, met het gevolg dat, ten gevolge van; kortom; dat heeft geleid tot
Tijdsverloop	eerst, voordat; tijdens, tegelijkertijd; nadat, daarna, vervolgens; uiteindelijk, als laatste, ten slotte, tot slot; zodra, als, wanneer, op het moment dat, terwijl
Samenvatting en conclusie	dus, kortom, al met al, met andere woorden; daaruit volgt; hieruit blijkt dat; samenvattend, concluderend, alles overziend

3 Algemene schooltaalwoorden

Algemene schooltaalwoorden zijn breed inzetbare woorden die in verschillende disciplines en onderwijscontexten terugkeren, zoals structuur, oorzaak, kenmerk, relevant en hoofdzakelijk. Leerlingen moeten deze woorden in de eerste plaats begrijpen wanneer ze die horen of lezen.

Schoolse functie	Schooltaalwoorden
Tekst en taak begrijpen	de alinea, de structuur, de indeling, de lay-out, de kolom, de titel, de tussentitel, de inhoudsopgave, het schema, het diagram, de illustratie, de legende, de tabel, de grafiek, de mindmap, de brainstorm, de volgorde, alfabetisch, het overzicht, de samenvatting, de notitie, de aantekening, het uittreksel, de leidraad
Inhoud en betekenis begrijpen	het onderwerp, de inhoud, de informatie, het detail, de hoofdgedachte, het hoofdpunt, de hoofdzaak, de bijzaak, het begrip, het concept, de context, het aspect, het facet, het element, de categorie, het niveau, de bron, de actualiteit, oorspronkelijk, recent, actueel, de aanleiding, de reden, de verklaring
Verbanden en relaties begrijpen	de oorzaak, het gevolg, de samenhang, het verband, de combinatie, de overeenkomst, het verschil, de gelijkenis, de tegenstelling, het contrast, de invloed, de beïnvloeding, de interactie
Communicatie en interactie	de communicatie, verbaal, non-verbaal, de lichaamstaal, de beeldtaal, het artikel, de handleiding, de getuigenis, het citaat, de verwijzing, het middel, het logo, de aanspreking, het register, de instructie, visueel, concreet, abstract, de reactie, de commentaar, de mening, de opinie, de stelling, de feedback

Denken, beoordelen en nauwkeurig formuleren	het feit, feitelijk, letterlijk, figuurlijk, betrouwbaar, waarschijnlijk, vermoedelijk, terecht, zagezegd, aandachtig, juist, correct, duidelijk, beknopt, volledig, relevant, essentieel, banaal, complex, geschikt, passend, uitzonderlijk, effectief, efficiënt, functioneel, gebruikelijk, consequent, principieel, het principe, exact, het kenmerk, de eigenschap, het criterium, de functie, het belang, de vuistregel, respectvol
Mate, frequentie en nuance	amper, nauwelijks, een fractie, gedeeltelijk, volledig, hoofdzakelijk, aanvankelijk, sporadisch, stelselmatig, systematisch, tevergeefs, uiteraard, vermoedelijk, allerlei, allerhande